

BARNEOMBUDET

ÅRSRAPPORT 1998

ÅRSRAPPORT 1998

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St. prp. nr. 1 (1997/98).

Barneombudet gjør sine prioriteringer og setter sine resultatmål i henhold til lov og instruks. Fordi Ombudets virksomhet er sammensatt og mangfoldig, foregår det en rekke vurderinger og justeringer underveis i rapporteringsperioden. Dette gjør også rapporteringen til en utfordring. Barneombudets aktivitet presiseres gjennom den årlige virksomhetsplanen som igjen detaljeres til individuelle virksomhetsplaner for hver enkelt medarbeider ved kontoret. Ombudet må til enhver tid gjøre prioriteringer i forhold til virksomhetsplanen fordi nye uforutsigbare oppgaver meldes inn.

Årsrapporten er lovpålagt og tar utgangspunkt i tildelinger, budsjett og regnskap. Barneombudet vil også utgi en årbok som tar for seg faglige utfordringer, utviklingstrekk og problemstillinger Ombudet ønsker å rette offentlighetens oppmerksomhet mot.

UTFORDRINGEN

Barndommen forandrer seg, og det får konsekvenser for et barneombud. En verden preget av raske forandringer virker inn på barnas situasjon. Utfordringen blir å forstå og formidle hvordan dette skjer og hvilke konsekvenser det får for barn og unge. Dagens barn vokser opp med andre utfordringer enn før, men også med andre muligheter og annen kompetanse til å mestre oppgavene. Barn må kvalifiseres til å møte et flerkulturelt samfunn, et samfunn der familiemønstre, medier og arbeidsliv er i stadig forandring. Til dette trenger de bevissthet om endringsprosesser og kompetanse til å gjøre valg og handle. Menneskekunnskap, sosial forståelse av fellesskap, samliv og konfliktløsning, er nødvendige.

Den moderne barndom handler om det kompetente barnet. Barn av i dag vet de har kunnskap og de ønsker å bruke den. De ønsker å dele meninger og synspunkter og forventer at dette tillegges både relevans og vekt. Deres kompetanse spenner over hele barnets livsområde, fra skole og lokalmiljø, trafikk og helse, familieliv og samlivsbrudd, til miljøspørsmål og politikk. Erfaringsoverføring fra barn til samfunnet rundt gir stimuli i positiv retning, og konstruktiv bruk av denne kompetansen er en utfordring omverdenen må mestre.

Men barndommen er også satt under stort press fra en kommersiell industri stadig mer offensivt rettet mot barn. Leketøy, næringsmidler, underholdning, teknologi, fritid, livssyn- og solidaritetsbudskap selges inn til barnet via ulike medier.

Det ligger en stor utfordring i å skape positiv identitet, fremtidsoptimisme og tro på egne krefter. Mange barn savner nære og gode voksne rollemodeller og forbilder, noe som bidrar til at mange unge kan utvikle et dårlig selvbilde. Det er ikke lett å nå opp til de standardene som etableres gjennom massiv påvirkning fra livsstilsindustrien. Gutter presenteres for stadig mer aggressive rollemodeller, og jenter med passive, objektiverte versjoner av kvinnelighet. Dette bidrar til å videreføre og forsterke tradisjonelle og undertrykkende modeller for kjønnsidentitet.

Familiens omsorgsrolle er også presset. Når foreldre går fra hverandre, preger samlivsbruddene både barn og voksne. Mange foreldre ivaretar omsorgsfunksjonen alene, og slike forhold legger sterke føringer på hverdagen. Tid og økonomi er andre faktorer som påvirker familiens omsorgsfunksjon.

Fra flere uavhengige kilder rapporteres det om at barn faller utenfor, barn som i utgangspunktet ikke regnes i risikozonen. Informasjonen kommer blant annet fra helsestasjoner, barnehager, skole, barne- og ungdomspsykiatrien, og pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste. Barneombudet er svært bekymret over denne utviklingen som medfører store belastninger for den enkelte og store omkostninger for samfunnet på lang sikt.

Barneombudet søker å bidra til en helhetlig oppvekstpolitikk. En slik satsing på barn og unge krever tverretattlig samarbeid, endringer i lover og i praksis, og er sentralt for å forbedre barn og unges oppvekstvilkår på terskelen til et nytt århundre.

Utfordringene fra barne- og ungdomsgruppen krever evne til å jobbe på tvers av sektorer og fagfelt. Det krever tro på at barn og unge er kompetente individer med innsikt og kunnskap som er helt nødvendig å bruke for å bedre deres livskvalitet. Barnekonvensjonens artikkel 12 og barnets rett til aktiv medvirkning både i eget liv og samfunnsnivå har vært fundamentet for Barneombudets arbeid for barns interesser.

De siste årene har barn og unges henvendelser til Barneombudet handlet stadig mer om urettferdighet, rettigheter og forslag til hva som bør endres for å bedre deres livssituasjon. Det er snakk om henvendelser som spenner over hele registeret av problemstillinger; barnevern, samlivskriser, skolepolitikk, mediespørsmål, trend- og moteindustri, for å nevne de sentrale.

Som talsperson for barn og unge søker Barneombudet å omforme deres kunnskap til politisk og praktisk handling. Redskapene er høringer til storting og regjering, innspill til endring av lovforslag, instruksjoner og praksis, å initiere til debatt blant fagfolk og opinion, og å være enkeltmenneskets beskytter mot urettferdig og urimelig behandling.

Utfordringen dreier seg i stor grad om grunnleggende verdispørsmål som barn og unge både reflekterer over og er en refleks av. Det er også viktig å kunne formidle spørsmålene som verdispørsmål vi ønsker debatt rundt. Dette er sentralt i måten ombudet engasjerer seg i samfunnsspørsmål på.

Både enkeltpersoner og institusjoner tar kontakt med Barneombudet med ulike forventninger. Arbeidet med henvendelsene til kontoret legger beslag på en relativt stor del av de tilgjengelige resursene. I 1998 ble arbeidet med de mange enkeltsakene som kom inn til kontoret prioritert. Bak personlige tragedier og kompliserte hendelsesforløp har vi isolert erfaringer som kan analyseres, og som avdekker situasjoner det er maktpåliggende å finne løsninger på. Barneombudet har brukt innsynsretten i saker som omfatter barn i en rekke tilfeller. Opplysningene gir oversikt over saksgang og vurderingsgrunnlag, og avdekker svakheter i lovverk og praksis. Kunnskapen tar vi inn i det generelle arbeidet med prinsipielle spørsmål, og den tilbakeføres til det lokale forvaltningsapparatet.

Barneombudet får gjennom de mange sakene som kommer inn til kontoret innblikk i samfunnets og forvaltningens skyggeside. Sektorisering, oppsplittelse og delvis ansvarsfraskrivelse er mønstre i saker der barn er involvert. Manglende barneperspektiv, profesjons- og systemstrid, rigide sektorgrenser, økonomiske argumenter, foresattes rettsvern og tilfeldig skjønn står i veien for en behandling som etterlever intensjonen om å være til ”barnets beste”.

På bakgrunn av resultatene fra dette ”dyppedykket” i enkeltsaker har vi identifisert tre hovedinnsatsområder for 1999: Barnet i barnevernssakene, barnet i samlivsbrudd og omsorgssakene, og barnet som utsettes for fysisk, psykisk og seksuell mishandling.

UTGANGSPUNKT FOR BARNEOMBUDETS ARBEID

Loven om barneombud ble i 1998 styrket ved at § 3 fikk et tillegg som pålegger Ombudet å følge med i om norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter. Konvensjonen er ratifisert av Norge, noe som forplikter utøvelse av myndighet til ikke å være i konflikt med konvensjonens intensjoner. Sentralt i Ombudets arbeid med å styrke ivaretagelsen av barns interesser, har vært å påpeke at barns rettigheter bør være et gjennomgående prinsipp i alt regelverk barn påvirkes av. Ombudet har i høringsuttalelser, overfor opinionen, i møte med politikere og myndighetsutøvere på alle nivåer, understreket behovet for en gjennomgang av så vel regelverk som praksis, med dette for øyet.

VIRKSOMHETEN VED KONTORET I 1998

BEMANNING

Barneombudet hadde ti fast ansatte og to sivilarbeidere ved utgangen av 1998. Staben har bred sammensatt fagkompetanse. Rådgivernes fagfelt spenner over juss, medisin, pedagogikk, psykologi, sosiale fag og informasjon.

HENVENDELSER

Totalt sett har det vært en kraftig økning i henvendelser de siste årene. Økningen i arbeidsomfanget må sees i sammenheng med at ombudsordningen er blitt mer innarbeidet i vårt samfunn. Som et ledd i omorganiseringen ved kontoret, vurderes og behandles også henvendelser av et tverrfaglig rådgiverteam for å sikre større bredde og dybde. Vurderingene blir dermed mer tidkrevende og omfattende. Det kan synes som om den økende virksomheten i seg selv genererer flere henvendelser til ombudet.

I 1998 innførte Barneombudet ny ordning for registrering av både post og telefonhenvendelser. Kontoret gikk over fra å registrere alle innkomne telefonsamtaler til kun å registrere den første henvendelsen i enkeltsaker som krever rådgivning og veiledning. På samme måte ble også postregistreringsrutinene lagt om. Nå registreres kun postale henvendelser som krever journalføring, svar eller oppfølging over tid. Det nye systemet gir bedre oversikt og er bedre egnet som strategisk planleggingsinstrument i forhold til bruk av kontorets ressurser.

De registrerte data gir grunnlag for følgende bilde av henvendelsene i løpet av en gjennomsnittlig virkedag:

9 førstegangs henvendelser p.r. telefon, som krever rådgiving/oppfølging.
9 nye brev som krever oppfølging fra Ombudet
6 pressehenvendelser
15 000 personer er innom Klar Melding Ut på tekst-tv*
239 barn og unge slår nummeret til Klar Melding Inn **

* Basert på målinger gjort av Norsk Opinion i juni og desember.

** Data fra Telenor.

Ombudet er svært synlig i offentligheten, både gjennom deltakelse i debatt, i avisoppslag, på radio og tv, og gjennom egne kommunikasjonskanaler som tekst-tv og barne-tv. Denne oppmerksomheten og fokuset gjør ombudet kjent og tilgjengelig, og bidrar også til å øke antallet henvendelser. Men det etableres også en forventning blant publikum som kan føre til frustrasjoner, dersom "kontrakten ikke oppfylles".

Ombudet har imidlertid ikke de nødvendige ressurser til å følge opp alle henvendelsene, og mange opplever derfor at de ikke når fram. Det gjelder både de flere hundre barn som hver uke forsøker å ringe til Klar Melding telefonen og forventer å få svar, og mange av dem som henvender seg til kontoret med sine synspunkter eller sitt behov for hjelp.

INFORMASJON

Det å være premissleverandør og deltaker i allmenn debatt er en viktig, tidkrevende og utfordrende oppgave. Det stilles omfattende krav til Barneombudets informasjonsformidling både fra mediene og publikum. Ombudet har økt sin innsats for å bringe denne delen av virksomheten i samsvar med statlig regelverk. I 1998 åpnet Barneombudet internettsider med informasjon om Ombudets virksomhet; høringsuttalelser, nyheter, osv. I tillegg startet planleggingen med å etablere Internettparlamentet for elevrådene i barne- og ungdomsskolen, samt utvikling av informasjonsmateriell om barns rettigheter til elevene i grunnskolen. Informasjonsbehovet om barn og unge til alle sektorer og grupper i vårt samfunn er stort.

HØRINGSUTTALELSER

Det ble avgitt 21 høringsuttalelser (alle er tilgjengelige på Internettssidene til Barneombudet):

- Forslag til lov om Schengen-informasjonssystem (23. desember)
- Utkast til hovedinstruks for virksomhetsledelsen om økonomiforvaltning i Barneombudet (24. november)
- Hørings svar til endringer i reglene for sponing i kringkastningsprogram (17. november)
- Endring i lov om overføring av domfelte (17. november)
- Rammeplan for sykepleierutdanning (17. november)
- Den europeiske konvensjon om utøvelse av barns rettigheter (12. oktober)
- Utkast til standardkontrakter for åremålsstillinger på tariff- og lederlønn, ny ordning med rettsstilling (18. august)
- Handlingsplan for forebygging av astma, allergi og inneklimesykdommer (23. juli)
- Godkjenning av adoptivhjem ved utenlandsadopsjon (18. juni)
- Forskrifter om tilvirkning, innførsel og beskatning av øl (15. juni)
- Barnevernloven, tilsyn med barnevernsinstitusjoner (10. april)
- Tvangsinnleggelse av rusmiddelbrukere (25. mars)
- Samisk læreplan i grunnskolen (19. mars)
- Endringer i adopsjonsloven (16. mars)
- Forslag til endring i utlendingsloven (13. mars)
- Innføring av kontantstøtte (3. mars)
- Lov og forskrifter om skolefritidsordningen (25. februar)
- Rammekonvensjon om nasjonale minoriteter (16. februar)
- Endring i utlendingsforskriften (12. januar)
- Seksuallovbruddsutvalget, NOU 1997:23 (9. januar)
- Endringer i lov om riksborgerrett og adopsjon (9. januar)

RESULTATMÅL

I møte med barnebefolkningen har arbeidet vært systematisert og delt i tiltak rettet mot tre målgrupper:

1. Generelle tiltak, disse gjelder hele gruppen barn og unge
2. Tiltak rettet inn mot risikogrupper, eller utsatte barn og unge
3. Individuelle tiltak

Ombudets organisering av resultatmål, og valg av indikatorer gjenspeiler inndelingen ovenfor. Virksomheten ved kontoret har i stor grad bidratt til måloppfyllelse på alle nivåene. Effektivisering av barneombudets organisasjon har vært eget resultatmål.

Målene som fremkommer er:

1. Å bidra til at barn og unges interesser ivaretas i deres hverdag
2. Å bidra til styrking av tilbudet til utsatte barn og unge
3. Å bidra til styrking av tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp
4. Å effektivisere Barneombudets organisasjon og posisjon som talerør for barn og unge

BARNES RETTSSIKKERHET

I mange enkeltsaker som kommer til Ombudets kontor oppstår spørsmålet om barnets interesser er klart tilsidesatt. Etter en konkret vurdering av saken avdekkes ofte mangler og svakheter ved lovverk og praksis som skal ivareta barns ulike livssituasjoner. Dette gjelder særlig barns faktiske muligheter til å bli hørt i saksbehandling som angår dem og deres liv. Innsyn i sakene har avdekket manglende regler og/eller dårlig lovanvendelse, mangelfullt faktisk grunnlag, samt et utydelig og uforutsigbart skjønn. Når resultatet avviker fra barnets klare ønsker, er dette sjelden tydelig begrunnet og heller ikke knyttet til lovanvendelsen. Det faktum at voksnes rettigheter ikke alltid sammenfaller med barnets selvstendige rettigheter problematiseres sjelden. Det manglende barneperspektivet i saksfremstillingen har ført til økt fokus på barns selvstendige krav til rettsikkerhet og deres prosessuelle rettigheter.

Det norske regelverket er lite rettighetsorientert på barns vegne, men baseres på utstrakt bruk av skjønn i forvaltning og domstoler. Spørsmål om hvilke særlige hensyn barn har krav på i møte med rettsvesen og forvaltning, er sjelden en del av skjønnsgrunnlaget i de enkelte saker. Praksis er også svært varierende. Et vesentlig ledd i Barneombudets innsats for styrking av barns rettigheter, har vært å avdekke ”rettstomme rom”; situasjoner der barns selvstendige rettsvern er truet eller mangler. Målsettingen har vært å bidra til at intensjonene om barns beste, etter norsk lov og Barnekonvensjonen, skal ivaretas ved all myndighetsutøvelse.

I høringsuttalelsen om ” Norges ratifikasjon av den Europeiske konvensjon av 25.januar 1996 om utøvelse av barns rettigheter”, la Barneombudet bl.a. vekt på følgende punkter:

- Etter Barneombudets oppfatning vil det kreves lovendringer og/eller tillegg i regelverket for å oppfylle intensjonene i konvensjonen. Sentralt står likevel endring i praksis og holdninger til barns kompetanse i spørsmål som angår deres liv.
- For å sikre et kvalifisert skjønn i de sentrale vurderingene, er det nødvendig med en generell styrking av barnefaglig kompetanse i avgjørelsesorganene. Slik kan flere og yngre barn få hjelp til å forstå sakskomplekset, kunne uttrykke sin mening og derved oppnå sin rett.
- Nyere kunnskap om barns kompetanse avspeiles ikke i forvaltning og rettsapparat. Det er derfor nødvendig med en full gjennomgang av dagens regelverk, med særlig fokus på informasjon, utvidelse av partsbegrepet og bruken av egen talsperson/representant, også utenfor de rettsområdene som nevnes i konvensjonen.

DIALOGINSTRUMENTER

Anslagsvis 86 000 barn og unge ringte ”Klar Melding Inn”(KMI)-nummeret i 1998. Enda flere leser svarsidene ”Klar Melding Ut”, på NRK tekst-tv. Norsk Opinions måling viste at 101 000 seere var inne på sidene i løpet av en uke i desember. Det er en økning på 2000 p.r. dag fra tilsvarende måling i juni. Den økte trafikken på Klar Melding Inn forteller om interessen for spørsmål om barn og rettigheter.

I 1998 ble 14% av KMI-meldingene registrert mot 2% i 1997. Meldingene deler seg hovedsakelig i følgende kategorier:

- seksualitet og kropp
- skole
- samlivsbrudd og familiekonflikter
- rus
- vold og mishandling
- rettigheter
- generelle samfunnsspørsmål

Mange av meldingene til Barneombudets Klar Melding Inn karakteriseres som ”artikkel 12 henvendelser”, med referanse til FNs barnekonvensjon hvor artikkel 12 handler om barns rett til å si sin mening i saker som vedrører det, og at barns meninger skal tillegges vekt. Informasjonen som kommer inn er en viktig del av Barneombudets underlagsmateriale for arbeid av prinsipiell karakter og er med på å prege prioriteringer i oppgaveløsning.

Et ubehagelig stort antall meldinger er å betrakte som rop om hjelp. Det kan dreie seg om livsomstendigheter som etter alt å dømme er meget alvorlige. De dreier seg om gjentatt familievold og angrep rettet mot egen person, seksuelt misbruk, rusmisbruk hos foreldre, alvorlige familiekonflikter, erting/plaging/mobbing, selvmordstanker, eget bruk av rusmidler, alvorlig bekymring for venner, konflikter i forhold til skole, etc.

Veldig mange av disse barna vet lite om hvor de kan søke hjelp og hva de bør foreta seg. Enkelte formidler også negativ erfaring fra forsøk på å henvende seg til deler av hjelpeapparatet.

I svarene, Klar melding Ut, legges det stor vekt på å formidle barn og unges synspunkter på egne rettigheter og deres erfaringer på forskjellige livsområder, samt å gi relevant informasjon og henvise til rett hjelpeinstans. Det hender også at Ombudet går ut og informerer om fokusområder og ber om innspill på aktuelle saksfelt.

ØKONOMISKE OVERFØRINGER TIL SMÅBARNSFAMILIER

Innføringen av kontantstøtte preget debatten våren 1998. Barneombudet etterlyste i høringsuttalelsen ”barns beste”-perspektivet og uttrykte tvil om hvorvidt ordningen vil gi foreldre mer tid til å ta seg av egne barn og hvordan den ville slå ut for gruppen av utsatte barn. Barneombudet konkluderte bl.a. følgende:

- Konsekvensen av at familier, utfra meget forskjellig motivasjon, velger bort et offentlig godkjent omsorgstilbud som er representert ved barnehager, må gjøres til gjenstand for en grundig analyse.
- Barneombudet finner det beklagelig at det ikke er bruk av godkjent barnehage som utløser kontantstøtten.
- Barneombudet ser en fare i det at familieøkonomiske betraktninger på bakgrunn av kontantstøtte vil kunne føre til bortvalg av barnehage for grupper av barn som har særlig behov for det.
- Det vil kunne bli vanskelig å skape aksept og motivasjon for bruk av barnehageplass som hjelpetiltak etter barneloven så lenge dette vil få klare negative konsekvenser for familiene.
- Ordningen må ikke utvides før den har vært gjenstand for en omfattende evaluering av tilsiktet og utilsiktet virkning.

BARNEHAGER OG SKOLER

Barneombudet har i 1998 fokusert på elevers rettigheter innenfor skolens rammer. Dette gjelder særlig retten til et godt arbeidsmiljø, for kropp og sinn. Barneombudet gjennomførte en kartlegging av miljøet i barnehager og skoler, etter å ha mottatt urovekkende meldinger fra fortvilte elever, foreldre og lærere. Kartleggingen viste at mange kommuner hadde kommet kort i arbeidet med godkjenning etter forskriften og at utfordringen var lavt prioritert. Barneombudet utga en rapport og konkluderte bl.a. med:

- Elevenes individuelle rett til et godt miljø i skolen må lovfestes i lov om opplæring.
- Barns individuelle rett til et godt miljø i barnehager må hjemles i barnehageloven.
- Skolefritidsordningen må omfattes av det samme regelverket som barnehager og skoler.
- Rettighetene må sikres gjennom uavhengig tilsyn.
- Det må settes minstekrav for å oppfylle forskriften.
- Kommunene må få tilgang til kompetanse og veiledning i det miljørettede arbeidet i skoler og barnehager.
- Ressurser må stilles til disposisjon på alle nivå i forvaltningen for å oppgradere barns arbeidsmiljø.

HELSE

Henvendelser til kontoret og undersøkelser av barns forhold på sykehus har vist at barns interesser ikke blir godt nok ivaretatt. Barneombudet har arbeidet for en lovfesting av pasienters og pårørendes rett til å bli behandlet med respekt og bli tatt på alvor.

Konklusjonene fra dette arbeidet er:

- Helsepersonell må få bedre kunnskap om barns særlige behov. Det er nødvendig med opplæring av, og tilgang til veiledning for helsepersonell.
- Forholdene må legges til rette for at de foresatte får mulighet til å bidra til god behandlingsprogresjon.
- Barn i alle aldre bør få medvirke i sin egen behandling tilpasset alder og utvikling, sammen med sine foresatte. Samtidig skal barn fritas for å gjøre avveininger og avgjørelser som krever kunnskap og innsikt på området, og som kan være tyngende.
- Barn med kroniske sykdommer får ofte problemer med å følge opp behandling når de kommer i tenårene. Det er viktig at deres situasjon blir ivaretatt i barneavdelingen av helsevesenet. Ungdom må få mulighet til aktiviteter tilpasset alder og utvikling, og må sikres en gradvis økende medvirkning i behandlingen.
- Det er en generell utvikling i medisinsk fagmiljø at ungdom ikke får den behandling og informasjon de trenger, og det kan være nødvendig med en egen spesialisering i ungdomsmedisin.

INTERNASJONALT SAMARBEID

FNs barnekonvensjon er ratifisert av 191 land i verden. De fleste av disse leter etter instrumenter for implementering, oppfølging og overvåking av barnekonvensjonen. I den forbindelse søker mange informasjon om den norske barneombudsordningen. Det norske ombudet har ledet ENOC (The European Network of Ombudsmen for Children) som også har som mål å bistå de land i Europa som ønsker å utvikle en barneombudsmodell.

I møte med den internasjonale utfordringen og interessen for barneombudsordninger har Ombudet bl.a. foreslått:

- Å få den norske barne- og ungdomspolitikken med i den norske utenrikspolitiske portefølje, inkludert Barneombudet som modell og institusjon. Kurs for UD-personell.
- Utvikling av profesjonelt informasjonsmateriell som utestasjonene, UD og Barneombudet kan benytte.
- Arrangere et årlig internasjonalt seminar om barneombudsrollen og barnekonvensjonen for dem som planlegger opprettelsen av et barneombud.

NORDISK NETTVERK

De nordiske barneombudene (Island, Sverige, Danmark og Norge) har årlige møter hvor felles utfordringer blir behandlet og diskutert. Da mange av oppgavene vi prøver å løse på nasjonalt nivå ofte har implikasjoner på skandinavisk nivå, er det nordiske samarbeidet viktig og nødvendig. Ombudene har løpende kontakt i konkrete saker. I 1998 ble det enighet om å utvikle et nordisk dokument med intensjon om å bidra til å klargjøre "barns beste"-begrepet relatert til en juridisk og politisk kontekst. Det nordiske møtet ble i 1998 avholdt på Island, og Norge skal være vertskap for møtet i 1999.

EUROPEAN NETWORK OF OMBUDSMEN FOR CHILDREN (ENOC)

1998 var et aktivt år for ENOC hvor nettverket bisto flere land i Europa som ønsket å utvikle en barneombudsordning (Belgia, Russland, Tyskland, Skottland). I tillegg fokuserte ENOC på fellessaker, og i 1998 var følgende saker på agendaen; barnepornografi på internett, vold i bildemediene, situasjonen for flyktninger og asylsøkere, og problematikken rundt barnearbeid. ENOC har holdt flere møter og presentasjoner for politiske myndigheter, frivillige organisasjoner, FN-organisasjoner, og ekspertkomitéen for barns rettigheter i Genève. Det norske barneombudet var leder for ENOC fram til september 1998 og sitter fortsatt i styret fram til september 1999.

MØTER MED SAMARBEIDENDE ORGANISASJONER

Barneombudet deltar aktivt i bl.a. Forum for medvirkning, Forum for barnekonvensjonen og Forum for kontakttelefoner for barn og unge. Felles for disse fora er at de fungerer som møteplass for idéutveksling og kompetanseoverføring, og som arena for å drøfte og initiere nye prosjekter.

Barneombudet har hatt flere hospiterende "barneombud-for-en-dag". De inviterte har vært politikere med ansvar for viktige barnepolitiske områder.

Barneombudet avholder også regelmessig møter med bl.a. politiet, Landsforeningen for barnevernsbarn, frivillige organisasjoner og andre sentrale organisasjoner med barn og unge som virkefelt.

FOREDRAG

Ombudet får mange henvendelser om å holde foredrag om barns situasjon i Norge, både fra inn- og utland. Arbeidet involverer hele kontoret. De fleste forespørsler kommer fra norske institusjoner og interesseorganisasjoner. Temaene er spredt over store deler av barns livsområder; barn og forebyggende helse, barn og psykisk helse, diverse foredrag om barn og arbeidsmiljø, moderne barndom og barnrettigheter generelt.

GJENNOMGANG AV ARBEIDET MED RESULTATINDIKATORENE

1 Å bidra til at barn og unges interesser ivaretas i deres hverdag
1.1 Styrking av barns rettssikkerhet
1.2 Skape forståelse for skolens rolle i en helhetlig oppvekstpolitikk
1.3 Bidra til nye planleggingsmodeller i kommunene som er mer langsiktige, strategiske og tverrstatlig forpliktende
1.4 Øke forståelsen for barn og unges egenverdi, og bidra til at deres kompetanse tas i bruk gjennom aktiv medvirkning.
1.5 Videreutvikle barns flerkulturelle Norge
1.6 Skape bevissthet om de moderne mediers påvirkning på barn og unge

1.1 Styrking av barns rettssikkerhet

- En kampanje med fokus på implementering av FNs barnekonvensjon beregnet for barn, er planlagt og klar for produksjon.
- En plakat om barns rettigheter, en musikal basert på barnekonvensjonen, en programserie for tv og en ”rettighetsbevegelse” blant skoleelever er planlagt og lagt fram for samarbeidspartnere.
- I gjennomgangen av opplæringsloven ble det påpekt at de forpliktelser barnekonvensjonen pålegger Norge må inkluderes i lov og forskrifter.
- Barns problematiske møte med forvaltning og rettsapparat, har stått sentralt i 1998. Dette fokuset har medført ressursbruk svarende til en rådgiverstilling for systematisk gjennomgang av utvalgte enkeltsaker, samt generelt høy oppmerksomhet knyttet til å avdekke sviktende lovgrunnlag.
- Barneombudet gjennomførte en landsomfattende kartlegging og utga en rapport om miljøet i barnehager og skoler, med vekt på barns manglende arbeidsmiljørettigheter. Rapporten ble også gjort tilgjengelig på internett og har vært svært etterspurt både fra media, organisasjoner og fra enkeltpersoner.
- Avgitt uttalelse til lov og forskrift om skolefritidsordning.
- Barneombudet gjennomførte en høring om FNs barnekonvensjon i samarbeid med Forum for Barnekonvensjonen, det foreligger en rapport fra denne høringen.
- Barneombudet har fungert som sekretariat for Forum for barnekonvensjonen også i 1998.
- Klar melding Ut har i økende grad blitt brukt til å fokusere på barns rettigheter.

1.2 Skape forståelse for skolens rolle i en helhetlig oppvekstpolitikk

- Ulike fagmiljøer er utfordret til nytenking gjennom foredrag, kronikker og offentlig debatt.
- Barneombudet har, med støtte fra KUF, arrangert kurs for ”kontaktlærere”. Målet med kursene er å skape nettverk for lærere som er opptatt av elevens medbestemmelse og arbeidet i elevråd. Informasjon om elevens medvirkning i skolen og oversikt over kontaktlærernetverket ligger på Barneombudets internettsider. Det ble produsert en elevrådshåndbok og materiell til kurslederne. Nettverket er et ledd i Barneombudets arbeid med barns medbestemmelse, etter artikkel 12 i barnekonvensjonen, og blir viktig i etableringen av internettparlamentet.
- Internettparlamentet ble lansert etter initiativ fra elevene for å være et møtepunkt for medbestemmelse, aktiv deltakelse og informasjonsutveksling for elevrådene. Barneombudet har med støtte fra BFD arbeidet frem prosjektplan og kravspesifikasjon. Økonomisk ansvar og tekniske løsninger er ikke endelig avklart, noe som har ført til at prosjektet er utsatt til høsten 1999.
- Planlagt og utført forarbeid til nasjonal høring om ungdomsskolen.
- Bidratt i diskusjonen om ny opplæringslov.
- Deltatt i debatt om skolesentralisering og konsekvenser for barna, samt diskusjon om skolevei og foreldremedvirkning.
- Deltatt i programstyret for barn, ungdom og familie i Norges Forskningsråd. Arbeidet for å styrke barneperspektiv i forskning og utdanning.
- Et hefte om elevrådsarbeid er produsert og publisert.
- I høringsuttalelsen og debatten omkring lov om skolefritidsordning, påpekte Barneombudet at tilbudet må evalueres både med hensyn til bemanning, innhold og fysisk miljø.

1.3 Øke forståelsen for barn og unges egenverdi, og bidra til at deres kompetanse og ressurser tas i bruk gjennom aktiv medvirkning

- Foredragsvirksomhet om det kompetente barn og vektlegging av barn og unges kompetanse, meninger og henvendelser i intervjuer og kommentarer, så vel som høringer og dokumenter.
- I forbindelse med høringene som gjennomføres i 1999, ser Barneombudet behovet for å utvikle barns egne erfaringsnettverk, f. eks. når det gjelder barn i samlivskriser.
- Initierte etableringen av stiftelsen "vi bryr oss" som skal utfordre de største kulturbærende bedriftene til å ta ansvar og markedsføre betydningen for den enkelte og for samfunnet av en god barndom.

1.4 Videreutvikle barns flerkulturelle Norge

- Gjennomført høring om hvordan det er å vokse opp i Norge når man har fremmedkulturell bakgrunn.
- Samarbeidet om prosjektet "Street sweepers"/alliert ungdom, med uteseksjonen og BFD.
- Avgitt høringsuttalelse til det samiske lærerplanverket. Gjennomført møte med Sametinget og samiske organisasjoner om den samiske barne- og ungdomsplanen og fulgt opp iverksettingen.

1.5 Skape bevissthet om de moderne mediers påvirkning på barn og unge

- Barneombudet har i mange utspill/innspill til presse og media lagt vekt på kommersielle krefters påvirkning av barndommen. En rekke henvendelser til kontoret har dette som tema.
- En prosjektmedarbeider har hatt ansvar for å forberede en workshop om barn og medier. Konferansen er planlagt avholdt i 1999.
- Foredragsvirksomhet om barn og medier.
- Videreført arbeidet mot spredning av pornografi på internett.
- Barneombudet har sittet i en internasjonal jury, arrangert av Childnet International, for å belønne de beste nettsider for og med barn og unge i verden.

2 Å bidra til styrking av tilbudet til utsatte barn og unge
2.1 Bedre kunnskapen om hvorfor barn og unge marginaliseres og hva som kan gjøres for å motvirke dette
2.2 Følge opp revisjonen av ulike særlover
2.3 Bidra til styrking av barns interesser i skilsmisse- og samværssaker
2.4 Bidra til at asylsøkerbarns interesser blir ivaretatt bedre

2.1 Bedre kunnskapen om hvorfor barn og unge marginaliseres og hva som kan gjøres for å motvirke dette

- Ved å systematisk gjennomgå og analysere enkelthenvendelsene har ombudet fått kunnskap om forvaltningspraksis og lovgivning som trenger utbedring for å ivareta barns beste (se også 1.1). Ombudet har generert prinsipielle spørsmål og etablert fokusområder på bakgrunn av den innsamlede informasjonen. Barn i risikozonen og problemer knyttet til identifikasjon av, og møte med deres situasjon, er fortsatt en viktig utfordring.
- Gjennom flere henvendelser til kontoret og vår oppfølging av dem, har vi arbeidet med skolens tilrettelegging for barn med funksjonshemninger. Dessuten har kontoret jevnlig kontakt med FFO og Sentralt brukerforum. Arbeidet har som mål å mobilisere skolen som medansvarlig i multiproblemsaker.
- Gjennom å kommentere og følge opp situasjonen for barn på hospits har ombudet satt fokus på marginaliserte barnefamilier.
- Gjennom høringsuttalelse til "Lov om pasientrettigheter" har Ombudet satt fokus på helsetilbudet til barn og unge og deres rettigheter som pasienter.

2.2 Følge opp revisjonen av ulike særlover

- Ombudet har deltatt i debatt, kommet med innspill og høringsuttalelser som ledd i arbeidet for helhetlig lovgivning og regelverk med utgangspunkt i ivaretagelsen av barns interesser. Se for øvrig høringslisten over.

2.3 Bidra til styrking av barns interesser i skilsmisse- og samværssaker

- Gjennom en rekke henvendelser fra berørte parter, og ved å innhente opplysninger fra forvaltningen, har Barneombudet startet arbeidet med å vurdere om regelverk og praksis ivaretar barns behov i denne situasjonen. Mange av meldingene til Klar Melding tar også for seg dette temaet. Et fokus i arbeidet har vært å se på hvordan barns selvstendige partsrettigheter kan ivaretas bedre i forbindelse med saksbehandlingen.
- Det er etablert kontakt med aktuelle organisasjoner og fagpersoner som arbeider med problemstillingene.

2.4 Bidra til at asylsøkerbarns interesser blir ivaretatt bedre

Det har vært arbeidet for å klargjøre situasjonen for enslige mindreårige asylsøkere og satt fokus på asylbarns psykiske helse. Det ble avholdt en tverrfaglig konferanse i januar 1998 og rapport fra denne foreligger.

3 Å bidra til styrking av tilbudet til barn som trenger særskilt hjelp
3.1 Fremme interessene til barn med kroniske sykdommer
3.2 Fokusere på situasjonen for barn under offentlig omsorg
3.3 Fokusere på forholdene for barn i offentlige institusjoner
3.4 Bidra til å styrke interessene til barn som mishandles
3.5 Utfordring av fagmiljøene til å ha beredskap og risikokapital for å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak

3.1 Fremme interessene til barn med kroniske sykdommer

- Barneombudet har på bakgrunn av henvendelser og meldinger som er kommet inn, fulgt opp regelverk som skal sikre tilgjengelig og ansvarlig diagnostisering, behandling og oppfølging av kronisk syke barn. Det har også blitt tatt initiativ til å bedre velferdsordninger og pedagogiske tilbud for denne gruppen.

3.2 Fokusere på situasjonen for barn under offentlig omsorg

- Mange av enkelthenvendelsene berører denne problemstillingen, særlig knyttet til barnevernet. Det har vært arbeidet for å systematisere enkeltsaker. Sakene har blitt analysert på bakgrunn av innhentede dokumenter og resultatene videreføres med en konferanse i juni 1999, der det fokuseres på barnets situasjon. En utfordring i dette arbeidet har vært å belyse hvordan barns selvstendige partsrettigheter kan ivaretas bedre under saksbehandling, fylkesnemdsbehandling og eventuell domstolsbehandling.

3.3 Fokusere på forholdene for barn i offentlige institusjoner

- Barneombudet har kommet med innspill til helse- og sosialkomiteen i forbindelse med revisjonen av helselovene. Det ble fokusert på barns selvstendige rettigheter som pasienter i samarbeidet med relevante organisasjoner og pasientgrupper. En rekke enkeltsaker har blitt fulgt opp og har avdekket liten innsikt i barns særskilte interesser.
- Det har vært fokusert på særskilte behov for ungdomsgruppen blant pasientene.
- Situasjonen for barn på barnevernsinstitusjoner og deres rettigheter har vært berørt og vil bli fulgt opp under systematiseringen av materialet.

3.4 Bidra til å styrke interessene til barn som mishandles

- Barneombudet har deltatt i den offentlige debatt, i en interdepartemental nettverksgruppe, og har søkt å stimulere utviklingsarbeid og samarbeid på dette området. Erkjennelsen av at voksen voldsutøvelse ofte har en forhistorie knyttet til mishandling/overgrep i barndommen, har bidratt til at dette fokuset har vært fremtredende i debatten om ungdomsvold- og ran.

3.5 Utfordring av fagmiljøene til å ha beredskap og risikokapital for å arbeide med barn og unge som faller utenfor alle kategorier av hjelpetiltak

- I alle relevante sammenhenger (møter, dokumenter, uttalelser og kommentarer) har det blitt pekt på behovet for utviklingsarbeid og samarbeid på tvers av etater og profesjoner for å styrke hjelpeapparatet. Enkelte prosjektarbeider er særlig fulgt opp, f. eks. prosjektet Alliert Ungdom som Barneombudet initierte i samarbeid med BFD, Oslo Idrettskrets og Uteseksjonen i Oslo Kommune.

4 Effektivisering av Barneombudets organisasjon som talerør for barn og unge
4.1 En effektiv og prosjektorientert forvaltning
4.2 Videreutvikle dialoginstrumenter med barn og unge
4.3 Internasjonalt samarbeid

4.1 En effektiv og prosjektorientert forvaltning

- Overvåket daglig drift i henhold til regelverk.
- Innført det statlige etats- og økonomisystemet og gjennomført opplæring.
- Utvikling av en formålstjenlig budsjettering og en effektiv oppfølging av budsjettet.
- Kartlegging av behovet for intern informasjonsbehandling.
- Fullføring av tilpasningsavtale og personalpolitisk plan.
- Effektivisering av person- og krisesaker – utvikling av flytskjema.
- HMS-arbeidet er påbegynt.
- Fokuserert på informasjonsstrategi i henhold til Barneombudets særlige behov.
- Tilrettelagt for gjennomføringen av statens informasjonspolitikk, utviklet og oppdatert egne hjemmesider, der det også er mulig for publikum å rette henvendelser til kontoret, samt utgitt ny brosjyre.

4.2 Videreutvikle dialoginstrumenter med barn og unge

- Fortsatt arbeidet med å utvikle interaktiv dialog med barn og unge på internett.
- Videreutviklet Klar melding Inn/Ut, Flere meldinger har blitt registret enn i tidligere år - en økning fra 2 – 14%.
- Barneombudet har etter søknad fått tildelt midler fra Norges Forskningsråd til å drive forskningsformidling for barn på Internett. Prosjektstart er høsten 1999.

4.3 Internasjonalt samarbeid

- Fulgt opp rapporteringsprosedyrene knyttet til barnekonvensjonen.
- Deltatt i relevant internasjonalt samarbeid om barn, og bidratt med kunnskap om norske erfaringer og problemstillinger, samt bistått andre land ved opprettelse av barneombudsordninger.
- Barneombudet var i 1998 leder av ENOC (European Network of Ombudsmen for Children).